

Bronė Buivydaite. SMULKMENOS

Stambmenos – šventadieniški reiškiniai, smulkmenos – kasdieniški. Stambmenos kartais užtušuoja smulkmenas, nustumdamos jas į antraeilę vietą, bet smulkmenos niekuomet nenustoja stambmenų veikusios, niekuomet jos nepasitraukia iš gyvenimo ir, galima sakyti, smulkmenos parengia kelią stambmenoms.

Dabar mus užklupo stambmena – Vilniaus atgavimas, sukrėsdama visus taurius lietuvius grynu, nemeluotu džiaugsmu. Visų sielose skamba triumfo varpai, rodos, uždegtum amžiną ugnį Gedimino pily ir ją visados garbintum, kurstytum, puoselėtum, kad būtų visiems laikams šviesu. Poetai rašo eilėraščius, eiliniai piliečiai veržiasi kuo greičiau patekti į Vilnių juo pasidžiaugti, nes tas laimėjimas prasiskverbė į mūsų gyvenimą, kaip aušra pro juodus debesis.

Ir gerai, kad mokame džiaugtis! Miela, kai išsipildo ilgai puoselėti troškimai – tada horizontai – platus, užsimojimai – dideli, entuziazmas – begalinis! Bet kad tas entuziazmas galėtų visados gyventi, kad horizontai nesiaurėtų, reikia kaip tik atkreipti dėmesį į tas nuobodžias smulkmenas.

Ir tą Vilnių, mūsų išsiilgtąjį romantiškąjį Vilnių išlaikysime tik, jeigu visose srityse kaip dvasinėj, taip ir materialėj stiprėsime ir stiprėsime! Jeigu mūsų kasdieninės smulkmenos bus pamatas didelėms vertybėms išaugti. Jei kiekviena diena bus mūsų pirmynėigos diena, kiekviena valanda pasiryžimo valanda! Jei atsikratysime visu tuo, kas nors vienu mikrobu gali užkrėsti mūsų kūną ar sielą, ir atsisuksime prieš vėją, nusikratydamos negeistinėmis, žalingomis praeities dulkėmis.

Viena smulkmenų, ypatingai priklausanti nuo mūsų, moterų, – nieko nepirk pas kitatautį, ką gali gauti pas saviškį. Kiekvienas centas turi būti sukrautas mūsų tautiečių rankose. Neprivalu mums turtus krauti svetimiems, jų dukterims pasogas duoti, jų vaikus mokyti, nes jie mūsų kultūrai yra nulis! Ar jie mūsų knygas perka, ar mūsų dailininkų paveikslus, ar bus mecenatais mūsų kultūrinių įstaigų?! Aišku, kad ne! Ir pilnai suprantama – jie turi savo tautinius reikalus, savo siekimus, ir mes to jiems neprimetame, bet ir neprivalome jiems padėti, mes perdaug turime savų reikalų, kad galėtume švaistyti svetimiems.

O dar prisiminkime visai neseną praeitį, tik ką Vilnių atgavus, kai buvo momentas rimtas, reikalingas susikaupimo, vieningumo, kas triukšmavo, ką į darbo stovyklą turėjo sukišti? Ar ne 90% svetimtaučių? Tai taip jiems rūpi mūsų tautos gerovė, jie pasiryžę kiekviename drumstame vandeny žuvies pažvejoti, nors reikėtų paieškoti, kur yra geresnės sąlygos jiems gyventi negu pas mus.

Taigi atmerkime akis ir susipraskime! Moterų rankose yra didžiausia pirkimo galia – jos perka visą maistą, drabužius sau, vaikams, o dažnai ir vyrui. Įsikalkime sau taisyklę – pirk tik pas savus! Geriau centą permokėti saviems, negu pelno centą atiduoti svetimiems. Neneškime drabužių siūti, batų taisyti pas svetimtaučius, pakankamai yra savų. Lietuvis lietuvi turi suprasti ir palaikyti. Šiaip mes labai esame kartais egoistės savo šeimos reikaluose – norime, kad tik mūsų vaikai būtų gražiau už kitų aprenkti, kad tik mes galėtume gražiau pasipuošti, ir jei kas turi lėšų, kodėl ne. Bet tą patį mastą taikykime ir visiems tautiečiams – stenkimės, kad mūsų pirkliai, mūsų amatininkai būtų gražiau pasipuošę už svetimtaučius! O pažiūrėkime, kiek svetimtaučių perka mūsų krautuvėse? Ogi niekas!

O labai svarbu yra mūsų tautai materialiai sustiprėti. Gali labai gražią knygą parašyti, ideališkiausių minčių paskleisti, o kas iš jos bus, jei nebus lėšų atspausdinti, ar jei maža bus pajėgių nusipirkti? Taigi rimtai tuo reikalu pagalvokime, ir ne tik pagalvokime, bet tuoj vykdykime ir kuo plačiau tą šūkį paskleiskime – savi pas savus! Ir atsiminkime, kad pirkdamos pas svetimtaučius, skriaudžiame save, savo tautą.

Antra „smulkmena“, kuri reikalauja iš mūsų dar didesnio susirūpinimo – produktingas sunaudojimas savo intelektualinių jėgų. Kiek yra inteligenčių, kurios jokio pozityvaus darbo nedirba! Tai yra dvasios apsnūdėlės. Gardžiai valgo, ilgai miega. Sėdi pas kirpėjas, pas modistes, kavinių dūmuose smilksta, o jei turi vieną antrą vaiką, tai tie auklių globoje, nes „mama neturi laiko“. Dieve, kokia menkysta! Koks blogas pavyzdys jaunimui, ypač mergaitėms. Bet kas blogiausia, jog jos jaučiasi visai padoriai gyvenančios ir kur susirinkimuose, baliuose, viešėjimuose joms turi būti pirmoji vieta, nes jos dažniausiai yra kokios nors „ienės“ – „daktarienė“, „inžinierienė“,

„direktorienė“ ir t.t. O jei čia atsirastų kaip nors pradžios mokyklos mokytoja, tai ji turi tūnoti kur kampely, nes tai toks „menkas sutvėrimas“... O iš tikrųjų priešingai turėtų būti!

Čia dar noriu pastebėti, kad visai priklaus paprotys vadintis „direktorienėmis“, „daktarienėmis“, „ministerienėmis“ ir t.t., rodos, kad tos ponios nė pavardės nebeteri, tik kaip varnas povo plunksnomis, taip jos vyro titulu pasipuošusios, manosi Dievas žino, kas esančios ir kaip užsigautų, jei jų nepatituluotum. Kokia dvasios elgetystė! Reikėtų nors dabar susiprasti ir šios „mados“ atsikratyti. Pagarbos asmeniui už jos paties nuopelnus, o ne už priklijuotus titulus!

Pirmiausia visos tos ponios, kurios dirbo įstaigose ir buvo atleistos aimanavo, kad reiks susmilkti be darbo, nes joms ne alga buvo svarbu, bet darbas. Ir pilnai galima tas ponias atjausti ir suprasti, – sunku žmogui, įpratusiam į darbą, be darbo likti. Bet darbo, darbo yra begalės ir be įstaigų.

Ne taip seniai beveik kiekviename miestely steigė liaudies universitetus ir salės prisikimšdavo suaugusių, ištroškusių pasimokyti, ką nors naują išgirsti. Ėjo seni, jauni, moterys, vyrai... Dabar jų veikla apmirė, atrodo, kad jau visi žmonės išsimokslinę. Bet žmonės kaip troško mokslo, taip ir tebetrokšta, tik inteligentai, matyt, aptingo. Čia štai moterims yra plati darbo dirva. Jei kurios ir nepratę paskaitų skaityti, tik reikia noro, pripras, o ir pačios lavinsis ruošdamosi paskaitoms ir kiek naudingų žinių galės suteikti „mažiesiems broliams“.

Toliau, dar yra analfabetų, kurie tikrai norėtų išmokti skaityti, ar bent laišką parašyti. Jiems padėti irgi yra mūsų pareiga. Ar negražus būtų šūkis – nė vieno analfabeto mūsų tėvynėje! Ir tą visą darbą galime dirbti be atlyginimo, taip, kaip seniau dirbo šviesuoliai. „Pinigo meilė yra stbmeldybė, kurią reikia ypatingai kelti aikštėn, nes ji yra labai slepiama“, – sako E. Heilo.

Sakau, todėl be atlyginimo, nes toms ponioms, kurios yra aprūpintos, ir priedermė yra porą valandų padirbėti kitiems dykai.

O dar kiek įvairių darbų socialinėje srityje, organizacijose ir t.t. Taigi kiekviena gali pasirinkti savo sielai artimą darbą. O jei jau atsirastų tokių, kurios nieko visuomeniško negali, tai tada bent tegul būva savo šeimos autoritetu! Kad vaikas paauguolis nesakytų: „Ak, mama, nieko nesupranti, ko aš tavęs klausiu“. Kiek daug yra gražių ir gerų knygų, kuriomis gali papildyti savo dvasios lobyną.

Taigi visos, kurios skaito save inteligentėmis, nebūkime parazitais!

Susipratusios moters tą visą mato ir sielojasi, bet tegu ne tik sielojasi, bet tuoj stoja į darbą. Tegu tuoju pasuka prieš vėją visomis kryptimis, kur tik giedresnis rytojus mūsų tautai šviečia. Gyvenimo nėra be kovos. Jei tik gerą kovą kovosime, visados laimėsime! Ne tik nesekime tų visų „ienių“, kurios toliau savo nosies nemato, bet būkime joms krislu jų akyse! Reikia, reikia tyro oro!

„Moterys nors ir sekamos paskutinėmis Londono madomis, vis dėlto nemeta parsų drabužių. Daugelis jų rengiasi europiškai dieną, bet lankydamos vakare kurią puotą ar viešėdamos jos išdidžiai dėvi tokius pat šventinius drabužius, kaip jų prosenelės“, – taip aprašo Basco Ibanez savo knygoje „Rašytojo kelionė aplink pasaulį“. Be to, reikia atsiminti, kad beveik visos parsės yra išėjusios aukštuosius mokslus Londone ar Paryžiuje, beveik visos Indijos gydytojos yra parsės, bet visos jos iškilmų metu dėvi savo tautinius drabužius.

O mes? Mes, jei kartais pageidaujama kur pasirodyti su tautiniais drabužiais, bėgame skolintis! Bėgame skolintis, lyg jie tūkstančius kainotų, arba mūsų drabužių spintą terštų, jei savo turėtume. Gėda rašyti, bet faktas, kad viena rašytoja, kuriai prisireikė tautinių drabužių, pasakė „jei gausiu pasiskolinti, gerai, negi savo siūdinsiuos, kur juos paskum dėsi“...

Metas, jau tikras metas ir mums suprasti, kad iškilmų rūbas gražiausias yra tautinis rūbas. Sakoma, kaipgi eisi vis su tuo pačiu rūbu į visus balius. Kas daug pinigų turi, kodėl negali kelių tautinių kostiumų turėti? Jie nėra visi vienodi. Įvairiausias raštų margumas, be to, šviesesnių spalvų ir tamsesnių, galvos papuošimai irgi įvairūs. O juk už vieną balinę suknelę, kuri kainuoja keli šimtai, galima bent kelis tautinius kostiumus įsitaistyti! Čia irgi visoms susipratusioms tikroms patriotėms reikia pasukti prieš vėją! Reikia atsikratyti prietarų – kad tautiniai drabužiai tik rugsėjo 8 d. tetinka. Reikia irgi paleisti šūkį – visoms iškilmėms, puotoms, vakarams – tik tautiniai drabužiai! Apie jų gražumą, bei, kad jie yra gražiausias moters papuošalas, nė nekalbėsiu, tai kiekvienai inteligentei aišku.

Jau tuo tarpu ir paskutinė „smulkmena“ – nesidomėjimas sava spauda, ar tiesiog jos apleidimas. Jei kas pasiūlė, įpiršo, tai gerai, bet, gink Dieve, pačios nepasirūpinsime nei

užsiprenumeruoti savų žurnalų, nei laiku atsilyginti (nekalbu apie tas, kurios nekalto), be to, stengsimės, jei tik galima kuriuo būdu gauti, pigiau mokėti prenumeratą. Dešimt litų metams, ir dar su priedu, už „N. Vaidilutę“, tai brangu! Ir taip šneka tos, kurios už lūpų pieštuką moka po 8 lt. Argi tai ne gyvenimo ironija — nebemoka išskaičiuoti, kas pigu, kas brangu.

Be to, „N. Romuva“ surado ir garbės prenumeratorių. Argi ten ypatingi turtuoliai prenumeruojasi? Ne, brangiau sumoka tie žmonės, kurie supranta spaudos reikšmę ir nori kultūriniam žurnalui padėti.

Tik pagalvokite, ar būtų daug, jei tos iš Jūsų, kurių vyrai iki tūkstančio per mėnesį paima, arba pačios po kelis šimtus per mėnesį be vyro algos gauna, ar kurios mažas šeimas turi, jei savo žurnalui atsiųstų per metus 15 ar 20 litų, pasakykite, ar nuo to Jūsų finansai nukentėtų? Vienos iš tų apie tokį mostą nepagalvoja, o antros iš šykštumo negali duoti. Bet ir dar yra vienas būdas lengvai savo žurnalui padėti – surasti tik vieną naują prenumeratą. Tada „N. Vaidilutė“ galėtų gerokai padidėti ir turinio atžvilgiu patobulėti. Pagalvokime, ar mūsų žurnalas negalėtų dvigubai didesnis eiti; o kas juo rūpinsis, jei ne mes. O tiek nedaug reikia, kad galėtume paremti – surasti vieną naują prenumeratą! O pažįstamų, rodos, turime.

Tai tiek tų „smulkmenų“, kurias mes turime pasistengti įgyvendinti. Tikime, kad gerbiamosios skaitytojos ras vieną kitą dėmesio vertą čia iškeltą mintį. Radusios tegu nieko nelaukdamos realizuoja, tegu žodis tampa kūnu. Laikas nelaukia, jis mus kas sekundę, neša pirmyn – ko šandie nepadarysime, ryt jau galime nebeturėti galimybės padaryti. Mažiausias žingsnis šandie nueitas yra tolimesnio gyvenimo pažanga.

Nei patrankos, nei durtuvai neatlaikys mūsų valstybės nepriklausomybės, jei dvasioje būsime menki žmonės. Kokios moterys, tokia tauta, sakoma. Taigi didelė atsakomybės našta sukrauta ant moterų, ypač inteligenčių, pečių.

Intelligentės turi būti pavyzdžiu kaimietėms ir miestietėms. Jei jos užkrėstos lūpų dažymu, plaukų raitymu ir t.t., tai dabar pasistenkime užkrėsti knygų skaitymu, paskaitų lankymu, savęs lavinimu ir t.t.

Visos mūsų intelektualinės jėgos pozityviam darbui! Mūsų rūpesčiai – tautos moralinio pakėlimo rūpesčiai! Visos mūsų jėgos – mūsų tėvynei, jos gražesniai rytojui!

Rimtą metų gyvename, rimtai jį ir išnaudokime. Kurkime vertybes, kurias nerūdija.

„Naujoji Vaidilutė“, 1939 m. Nr. 11, p. 550–554.